

İÇİNDEKİLER

<i>Dördüncü Baskıya Önsöz</i>	11
<i>Birinci Baskıya Önsöz (1985)</i>	17
BİRİNCİ BÖLÜM	
Aydınlanmacı Liberal Feminizm	21
İKİNCİ BÖLÜM	
19. Yüzyılın Kültürel Feminizmi	73
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Feminizm ve Marksizm	133
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Feminizm ve Freudculuk	177
BEŞİNCİ BÖLÜM	
Feminizm ve Varoluşçuluk	223
ALTINCI BÖLÜM	
Radikal Feminizm	265
YEDİNCİ BÖLÜM	
20. Yüzyılın Kültürel Feminizmi	319

SEKİZİNCİ BÖLÜM

21. Yüzyıla Girerken	349
<i>Türkçe Seçilmiş Kaynakça</i>	405
<i>Dizin</i>	407

DÖRDÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ

Kaç kişi olduğumuzun önemi yok, yapmamız gereken, dalgalar yaratmak.

– Jane Spencer, 2007*

Bu kitabın ilk baskısını yazmamı izleyen yirmi yıl içinde kadınlar pek çok başarıya ulaştı: Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi'nde dört kadın, kadın astronomlar, uzay ekiplerine komuta eden kadınlar, önemli üniversitelerde kadın rektörler, ulusal ve uluslararası kuruluşların üst düzeylerinde giderek artan sayıda kadın.

Ama bütün bu başarılarla karşın –kadınların tarihsel ikincilliklerinin nedenlerini kuramlaştıran– bu kitap, hâlâ ilk yayımlandığı halinden çok farklı değil.

Ashında son yıllarda, özellikle ABD'de feminizm ancak 21. yüzyıla girdiğimiz bu günlerde açığa çıkan gizli bir saldırı altında.

Rebecca Traister, ABD başkanlık seçimleri üzerine yaptığı çalışmasında, şöyle yazıyor: “2008, kadın özgürlük hareketinin heyecanlı bir yeni hayat bulduğu yıldır”.¹ Feminizmin bu

(*) Epigral, şu kitaptan alınmıştır: *Third Wave Feminism*, der. Stacy Gillis vd., (Houndsmill, Basingstoke, England: Palgrave Macmillan, 2007), s. 302.

1 Rebecca Traister, *Big Girls Don't Cry: The Election That Changed Everything for American Women* (New York: Free Press, 2010), s. 5. Bundan sonraki referanslar da aynı metindendir.

yeniden uyanışının en önemli nedeni, Traister'e göre, "güçlü, net, karşı çıkılması güç biri olduğu ortaya çıkan" başkan adayı Hillary Rodham Clinton'a² karşı "kendini tehdit altında gören erkekliğin küstahça ifadeleri"nde kendini gösteren açık cinsiyetçi saldırılardı (67) "New Hampshire'daki kadın oyları (burada büyük ölçüde kadın oyları sayesinde Clinton kazanmıştı) Washington'da yapılacak herhangi bir yürüyüşten çok daha güçlü bir etki yapan siyasal bir feminist itirazın ifadesiydi" (106).

Traister'in 2008'i "Amerikan kadınları için her şeyi değiştiren seçim" olarak nitelendirmesinin isabetli olup olmadığı ancak bugünden yıllar sonra, tarihsel bir perspektifle değerlendirilebilir. Ama pek çokları, feminizmin "Dördüncü Dalgası" olarak isimlendirilen bir şeyin belirdiğini hissediyor.³

Gerçekten de, bazıları kadınların seslerinin ve feminist taleplerin kendine merkezde yer bulmaya başlamasıyla dünyanın bir dönüm noktasına geldiği iddiasında. *Why Women's Rights Are the Cause of Our Time* (2009) (Kadın Hakları Neden Günümüzün Esas Konusudur) başlıklı yazılarında Nicholas D. Kristop ve Sheryl WuDunn, şöyle söylüyorlar:

19. yüzyılda, en önemli ahlaki tehdit, kölelikti. 20. yüzyıldaki, totaliterlikti... Bu yüzyılda ise dünyanın her yerindeki kadın ve kız çocuklarının acımasızca örselenmesidir.⁴

Bir başka yerde de şöyle uyanıyorlar: "Bu yüzyılda temel ahlaki problem, gelişmekte olan dünyada cinsiyet eşitliği ile

2 Bkz. Andrew Stephen, "Hating Hillary", *New Statesman*, 22 Mayıs 2008; Robin Morgan, "Goodbye to All That" (2), Internet blogu, 2 Şubat 2008; Marie Cocco, "Clinton Campaign Brought Sexism Out of Hiding", *Washington Post*, 13 Mayıs 2008.

3 Amanda Fortini, "The Feminist Reawakening: Hillary Clinton and the Fourth Wave", *New York*: 13 Nisan 2008.

4 "Why Women's Rights Are the Cause of Our Time", *New York Times Magazine*, 23 Ağustos 2009, s. 28.

ilgili yürütülen mücadele olacaktır.”⁵ Ancak, cinsiyet eşitliğine “gelişmiş” denilen dünyada da henüz ulaşılmış değil. Hiçbir Batılı ülkede kadınlar yasama organının %45’inden fazlasını oluşturmuyorlar. Birleşik Devletlerde bu rakam henüz %18’in altında, dünya sıralamasında, Türkmenistan’la birlikte 69. sıradayız.⁶

Reihan Salem, 2009’da yayımlanan *The Death of Macho* (Maço’nun Ölümü) başlıklı makalesinde, “erkek egemenliği döneminin sonu geliyor”, diyor (makalenin alt başlığı bu). “Yıllardır, dünya sessiz ama devasa bir değişim yaşıyor; iktidar, erkeklerden kadınlara geçiyor... Maçonun can çektiğini görmek kolay.”⁷

İktidarın bu büyük değişimi, ekonomik krizlerle (Büyük Resesyon gibi) hızlanıyor gibi. Çünkü krizlerde giderek daha çok insan, erkeklerin iktidarlarını pekiştiren saldırgan, risk yönelimli tutumların –maço kültürü– artık küreselleşen dünyada yıkıcı ve sürdürülemez olduğunun ortaya çıktığını görüyor.(66)

Kadınlar giderek daha fazla sosyal, ekonomik ve siyasal iktidar elde ettikçe bu, insan uygarlığının daha önce görmediği çapta bir devrim olacak.(70)

Bir başka kuramcı, Jonathan Schell, *The Unconquerable World* (2003) (Fethedilemez Dünya) isimli kitabında, iyimser bir öngöründe bulunarak dünya çapında bir hareketin –şiddete karşı ve toplumsal adalet için kadın devrimi– başladığını söylüyor:

5 Nicholas D. Kristof ve Sheryl WoDunn, *Half the Sky: Turning Oppression into Opportunity for Women Worldwide*, (New York: Knopf, 2009), s. xvii.

6 İstatistikler 30 Nisan 2011 tarihinde, Interparliamentary Union’un sayfasından alınmıştır: www.ipu.org/wmn-e/classif.htm.

7 Reihan Salem, “The Death of Macho: The Era of Male Dominance Is Coming to an End. Seriously”, *Foreign Policy* 173 (Temmuz-Ağustos 2009), s. 66. Sonraki referanslar bu metinden izlenebilir.

Bunlar kadar, belki de daha önemli olan, feminist devrim... Kamusal dünya, bugüne dek erkekler tarafından yönetildi ve hangi erdemleri, hangi nitelikleri olursa olsun, erkeklerin yönetme biçimi bir çıkmazda. Uzmanlar erkeklerin savaşa eğilimlerinin içgüdüsel mi yoksa öğrenilmiş mi olduğunu tartışadursunlar, reddedilemez bir gerçek var: Tarihsel olarak örgütlenmiş şiddet, insanlığın erkek tarafıyla sıkı sıkıya bağlı... Kadınların uğraşlarının tarihsel olarak daha barışçı olduğu da bir o kadar açık. Doğa ana bu "ikinci cins"i şimdi karşılaştığımız türden acil durumlar için yedekte tutma bilgeliğini göstermiş olabilir mi? İşleri yürütmenin kadınların geleneğinde köklenen daha az şiddet içeren yolları olabilir mi ve biz şimdi bu yolları yaratmış olan cinsiyetle birlikte o tarafa yönelebilir miyiz?⁸

Bu tahminlerin fazla ütopyik olup olmadıklarını göreceğiz. Ama feminist teori ve feminizmin kendisinin bütün o durmadan tekrarlanan feminizmin öldüğü hikayelerine karşın, dünya sahnesinde hayat dolu bir varlık göstermeye devam ettiği açık (Time dergisi, 1969 ile 1998 yılları arasında feminizmin öldüğünü tam 119 kez ilan etti).⁹

"Dalgalar" kavramı ve bu dalgaları numaralandırma alışkanlığı feminist tarihi nitelendirmekte uzlaşmış bir yol ve birinci (19. yüzyıl) ve ikinci (20. yüzyılın son çeyreği) dalgaları ayırt etmekte işlevsel olmakla birlikte, bir şekilde yanıltıcı görünüyor. Hele de tartışmalı üçüncü (20. yüzyıl sonu ve 21. yüzyılın ilk yılları) ve muhtemel dördüncü (daha önce belirtildiği gibi 2008'de başladı) dalgalar söz konu-

8 Jonathan Schell, *The Unconquerable World: Power, Nonviolence, and the Will of the People*, (New York: Metropolitan, 2003), s. 353.

9 Jennifer Baumgarden ve Amy Richards, *Manifesta* (New York: Farrar, Straus&Giroux, 2000), s. 93. Ayrıca bkz. Jennifer L. Pozner, "The Big Lie: False Feminist Death Syndrome, Profit and the Media", *Catching a Wave*, dr. Rory Dicker ve Alison Piepmeier içinde, (Boston: Northeastern University Press, 2003), s. 31-56.

su olduğunda, bu kavramı günümüzde kullanmak pek uygun görünmüyor.

Aslında, "birinci dalga" da feminizmin ilk dalgası değil. *Women and the Rise of the Novel, 1405-1726* isimli kitabımda tartıştığım erken modernlik çalışmalarımda, Batı Avrupa'da 15., 16. ve 17. yüzyıllarda da feminist dalgalar olduğunu gördüm. Bugün feministlerin ilgilendiği konuların pek çoğu –tecavüz, cinsel şiddet ve kadınlara karşı şiddet– o zaman da kadınların ele aldıkları konulardı. O zaman da kadınlar adil bir eğitim, onurlu ve rasyonel özneler olarak saygılı bir muamele taleplerini ifade ediyorlardı. Feminizmin 17. yüzyıl sonu, 18. yüzyıl başında iyice öne çıkan bu dalgasını, 18. yüzyılın büyük bir bölümünde, feminist taleplerin alaya alındığı ve sonuçta da bastırıldığı bir karşı devrim takip etti.

Bizim şimdi "ilk dalga" olarak isimlendirdiğimiz bir sonraki dalga (Birinci ve İkinci Bölümlerde tartışılıyor) 18. yüzyılın sonlarında başladı, 20. yüzyıl başına kadar devam etti. Bu da en önemli taleplerinden bazılarını elde etmiş olmasına karşın, bir tür karşı hareketle karşılaştı ve bastırıldı.

1960'ların sonundan başlayarak 1970'ler ve 1980'lerin başına kadar süren, feminist kuramda ve eylemde büyük bir gelişmenin ortaya çıktığı ikinci dalga da bunlar gibi güçlü bir karşı hareketle yüzleşmek zorunda kaldı ama bu dönemin kuramcılarının cinsiyetçilik ve cinsel politikalar gibi temel fikirleri genel bir kabul gördü ve bugün sıradan kavramlara dönüştü. Bunun yanında, ikinci dalga feministler yalnızca kuram üretmediler, örgütlendiler ve kurumsallaştılar da. Tecavüz kriz merkezleri, sığınaklar, kadın çalışmalarları programları, feminist yayınlar, küresel politik örgütlenmeler gibi pek çok feminist kurum, varlığını büyüüp çeşitlenerek sürdürüyor.

Sekizinci Bölüm'de üçüncü dalganın ortaya çıkışını ele aldım ama bu gelişme, pek çok açıdan ikinci dalgaya karşı ha-

reketin ve karşı devrimin bir parçası olarak görülebilir. Bazılarının yükseldiğini düşündüğü dördüncü dalga ise bence geçmiş feminizmin çok daha güçlü biçimde canlanması ve yeniden formüle edilmesi anlamına geliyor.

Bu kitabı yazmama neden olan (ikinci dalganın en yüksek olduğu zamandaki) nedenler, feminizmin tarihsel kimliğini ve tarihsel vaadini hatırlatmak ve canlı tutmaktı. Bu nedenler benim için hâlâ geçerli.

İlk baskının önsözünde teşekkür ettiklerime ek olarak burada da destekleri için şükranlarımı belirtmek istediğim birkaç kişi var – bu destek kimi zaman entelektüel, kimi zaman moral destek oldu; bazen de bu kitabın çeşitli baskılarına katkıda bulunan çeşitli materyallerin sağlanmasıydı: Evelyn Newlyn, Carol Adams, Deborah Rogers, Kate Swift ve Casey Miller, Marilyn Emerick, Maine Üniversitesi'ndeki öğrencilerim ve Continuum Evander Lomke'deki editörlerim ve Haaris Naqvi.

2012

BİRİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Cahil insanlar özgürlüklerini koruyamazlar.

– Nikki Giovanni, 1977

Okuryazarlık, okuyabilme becerisinden daha fazla şeyi ifade eder. Kişinin kendi tarihini, kökenlerini bilmesi, dünyaya başkaları tarafından kendisine dayatılan bir açıdan değil, kendi halkının açısından bakabilmesi anlamına gelir.

George Santayana, kendi tarihlerini bilmeyen kuşakların o tarihleri tekrar etmeye mahkum olduklarını söylemişti. Nikki Giovanni'nin daha yenilerde yaptığı gözlem de insanın kendine, toplumuna ve dünyaya ilişkin eleştirel bilginin, özgürlüğü güçlendireceğinin altını çizer.

Kadınlar da kendi tarihlerini öğrenip yeni kuşaklara öğretmedikçe, köleliğin eski örüntülerinin tuzacağına düşecekler ve güçlkle kazanılmış özgürlükleri yitireceklerdir. Bu tarihin önemli bir bölümü, yüzyıllar boyunca geliştirilmiş olan feminist kuramdır. Kadınlar bu kuramın bilgisine sahip olmadıkça cahil kalacaklardır.

Bu kitap, on yıldan uzun bir zaman çeşitli üniversitelerde okuttuğum feminist kuram seminerlerinin bir sonucudur. Bu nedenle, bugünü hedefleyen bir eğitim kitabı ve tarihsel ve felsefi kökenleri bağlamında feminist kuramın ana geleneklerini yorumlayan bir kitaptır.

Kitap, Amerikan feminist kuramının entelektüel geleneklerini anlamayı amaçlayan genel okuyucular ve öğrenciler için düşünülmüştür. Ayrıca modern feminizmin entelektüel mirasını oluşturan farklı felsefi geleneklerin yeterli ve kapsamlı bir özeti olarak akademisyenlerin de işine yarayabilir.

Ayrıca feminist kuramı daha fazla öğrenmek isteyen feminist eylemciler ve feminizmin gerçekte ne olduğunu bilmek isteyen hayatın her alanından kadınlar (ve erkekler) için bir el kitabı olarak da kullanılabileceğini umuyorum. Bu kitabın medya tarafından suçlanan anlamsız “kadın hakları” nosyonu ile pek ilgisi yoktur. “Başarıya soyunmak” ya da nükleer silahları kullanan ilk kadın olmak niyetindekilerin de işine yaramaz.

Son olarak, bu kitabın gelecek için bir feminist kuramının oluşmasına yardımcı olacağını umuyorum. Bu kitabı yazarken ulaştığım üzücü bir sonuç, feministlerin Amerika’yı birçok kez yeniden keşfettikleriydi. Daha önceki feminist hareketleri öğrendikçe, 1960’ların sonunda ve 1970’lerin başlarında geliştirilen ve çoğumuza bir çeşit keşif gibi gelen kuramların pek de yeni şeyler olmadıklarını anladık. “Radikal”lerin söylediklerinin çoğu, yüz yıldan uzun bir zaman önce söylenmişti. Feminist kuramın bu şekilde kaybolması bir daha yaşanmamalı.

Ayrıca, bu kişisel bir kitap. Entelektüel ve duygusal olarak bana en dikkat çekici görünen fikir ve çalışmaları vurguladım. Kitap ana kuramsal gelenekleri içeriyor ve bu nedenle de kapsamlı bir çalışma ancak her konuyu tüketmek ya da tikel grupların ezilmelerine ilişkin ayrıntıları içermek çabasında değil. Katı entelektüel değerlendirme standartlarına göre adil olma anlamında nesnel olmaya çalıştım ama seçimler, vurgulamalar ve düzenleme kadar ifade edilen görüşler de şüphesiz bana ait. Bu anlamda hiçbir akademik çalışmanın tamamen nesnel olduğu iddia edilemez.

Açıklama notları, bölümlerin sonunda yer alıyor. Kitap Amerikan feminist geleneği ile ilgili, bu nedenle İngiliz ya da Avrupa kaynaklı kuramların ancak Amerikan feminizmini belirgin bir biçimde etkilemiş olanlarını ele aldım. İkincisi, kuramcıların kendi ifadelerinden alıntılar yapmayı tercih ettim çünkü fikirlerinin özü kadar söyleme biçimlerinin lezzetini de aktarabilmeyi ve böylece düşüncelerinin ayrıntılarına mümkün olduğunca sadık kalmayı amaçladım. Üçüncüsü, 19. yüzyıl kadın hakları hareketi ve çağdaş feminist hareketi göstermek üzere sırasıyla “birinci dalga” ve “ikinci dalga” terimlerini kullandım. 19. yüzyıldaki mücadele için “kadın hakları hareketi” değil, “kadın hakları” terimini kullandım, çünkü şimdiden bakıldığında ilki uygun gelmiyor. Benzer bir biçimde, o zaman yaygın olmasa da “feminist” terimini kullandım. Ayrıca birçok durumda “Birleşik Devletler” yerine “Amerika” dedim.

Kentucky ve New Hampshire üniversitelerinde, Bowdoin College’ta ve George Washington Üniversitesi’nde feminist kuram üzerine verdiğim seminelere katılan öğrencilerime; ilk kopyayı dikkatle okuyup yararlı öneriler ve eleştirilerde buldukları için Pam Elam ve Barbara White’a ve bu kitabın oluşmasındaki çeşitli katkıları nedeniyle aşağıdaki kişilere teşekkür etmek isterim: Karen Beckwith, Greta Reed, Charlotte Steward ve Philip Winsor; ayrıca yıllardan beri süren cesaretlendirmeleri için: Fannie J. LeMoine, Nelly Furman, Robert O. Evans, Gail Pass, Carolyn G. Heilbrun, annem ve babam, özellikle de kızkardeşim Ann Devigne Donovan.

– JOSEPHINE DONOVAN
Portsmouth, New Hampshire, 1985